

Briuselis, 2018 09 12
COM(2018) 637 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Saugių ir sąžiningų Europos Parlamento rinkimų užtikrinimas

Europos Komisijos medžiaga vadovų susitikimui Zalcburge 2018 m. rugsėjo 19–20 d.

Saugių ir sąžiningų Europos Parlamento rinkimų užtikrinimas

Lemiamas momentas Europos Sąjungos ateičiai

Europos Sąjungos esmė – ginti demokratiją ir demokratines vertybes. Tai yra būtina visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas ir tolerancija ir kurioje Europos piliečiai gali balsuoti neabejodami, kad jie nebus suklaidinti. Demokratija drauge su teisinės valstybės principais ir pagrindinėmis teisėmis yra piliečių ir Sąjungos savasties dalis.

2019 m. gegužės mėn. Europos Parlamento rinkimai, palyginti su visais ankstesniais rinkimais, vyks visai kitokiame kontekste. Europos Sąjungai ir jos valstybėms narėms kyla rimtų politinių uždavinių. Akivaizdu, kad reikia kurti tvirtesnę Sąjungą, kuri būtų patikima ir stipri pasaulinė veikėja, nepaisant to, kad pasaulio galingieji nebūtinai pritaria visiems mūsų interesams ar vertybėms ir varžosi dėl įtakos. Tvirtai Europos Sąjungai, pagrįstai veiksmingu teisiniu bendradarbiavimu, keitimusi informacija siekiant kovoti su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu, taip pat sklandžiai veikiančiais vidaus rinkais reikalingas valstybių narių tarpusavio pasitikėjimas ir pasitikėjimas mūsų demokratinėmis sistemomis. Atsižvelgiant į šias išskirtines aplinkybes, 2019 m. gegužės mėn. Europos Parlamento rinkimai turės didelį poveikį Europos Sąjungos ateičiai per artimiausius metus.

Europos Sąjungos demokratiškos sistemų atsparumo užtikrinimas yra saugios Europos Sąjungos sudedamoji dalis: išpuoliai prieš rinkimų infrastruktūrą ir kampanijos informacines sistemas yra hibridinės grėsmės, kurias Europos Sąjunga turi įveikti. Politiškai motyvuotos masinės internetinės dezinformacijos kampanijos, įskaitant trečiųjų šalių vykdomas kampanijas, kuriomis siekiama diskredituoti rinkimus ir sumenkinti jų teisėtumą, įvardytos kaip didėjanti grėsmė mūsų demokratijai¹. Europos Sąjunga turėtų imtis visų veiksmų, kokių tik gali, kad apsaugotų savo demokratiškus procesus nuo trečiųjų šalių vykdomų manipuliacijų arba privačių interesų. Patirtis rodo, kad rinkimų laikotarpiams ypač būdinga tikslinė dezinformacija. Šie išpuoliai daro poveikį rinkimų proceso vientisumui ir sąžiningumui, taip pat piliečių pasitikėjimui išrinktais atstovais, o dėl šios priežasties kyla abejonų pačia demokratija.

Europos piliečiai turėtų turėti galimybę balsuoti visiškai suprasdami savo priimamus politinius sprendimus. Tai reiškia, kad reikia geresnio informavimo apie grėsmes ir didesnio mūsų politinio proceso skaidrumo. Atvira viešoji erdvė, kuri yra apsaugota nuo netinkamos įtakos, padeda užtikrinti vienodas politinių kampanijų ir rinkimų procesų, kuriais visuomenė gali pasitikėti, vykdymo sąlygas². Mūsų demokratinėse valstybėse labai svarbu suteikti galimybę vykdyti gyvybingą politinę kampaniją, kurios metu rinkėjai gali susidaryti aiškų ir neiškraipytą vaizdą apie dėl jų balsų kovojančių politinių partijų idėjas ir programas. Todėl

¹ Žr. bendrą komunikatą Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Atsparumo didinimas ir kovos su hibridinėmis grėsmėmis pajėgumų plėtra“, JOIN(2018) 16 *final* ir 2018 m. birželio 28 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas (<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/20180628-euco-conclusions-final/pdf>).

² Europos Tarybos Venecijos komisija rengia rinkimų gaires ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev-e)), įskaitant žiniasklaidai skirtas gaires ([http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2016\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2016)006-e)).

reikėtų aktyviai kovoti su sukčiavimu ir kitais tyčiniais bandymais manipuliuoti rinkimais, įskaitant sankcijų nustatymą.

Internetinė veikla, įskaitant tokią veiklą rinkimų metu, sparčiai vystosi, todėl labai svarbu didinti saugumą ir sudaryti vienodas politinės veiklos sąlygas. Įprastos (neinternetinės) rinkimų apsaugos priemonės, pavyzdžiui, politiniams pranešimams rinkimų laikotarpiais taikomos taisyklės, rinkimų išlaidų skaidrumas ir ribos, agitacijos draudimo laikotarpiai ir vienodas žiniasklaidos požiūris į kandidatus per rinkimus, taip pat turėtų būti naudojamos internete³. Skaidrios politinės reklamos per televiziją ar skelbimų lentose ir tokios reklamos ribojimo, taip pat politinės reklamos skaidrumo principų reikėtų paisyti ir internetinėje aplinkoje. Dabar taip nėra ir šį trūkumą reikia ištaisyti iki kitų Europos Parlamento rinkimų.

Nauji uždaviniai ir naujausios tendencijos

Nors dėl komunikacijos internete sumažėjo politinių subjektų bendravimo su piliečiais kliūtys ir išlaidos ir atsivėrė plačios galimybės, dėl šios priežasties lygiai taip pat padidėjo piktavališkus veiksmus vykdančių subjektų galimybės daryti įtaką demokratinėms diskusijoms ir rinkimų procesams. Naudodamiesi internetu subjektai gali lengviau pateikti informaciją, kartu nuslėpdami jos kilmę arba tikslą, įskaitant atvejus, kai aiškiai nenurodoma, kad pranešimas (pavyzdžiui, žinutė socialiniame tinkle) yra apmokėta reklama, o ne faktais grindžiamas straipsnis, kuriame pateikiama žurnalistinė nuomonė, kuria siekiama pasirinktinai sukelti įtampą arba suskaldyti diskusijas. Niekam neturėtų kilti jokių iliuzijų dėl šių grėsmių; Europos Sąjunga ir jos politinės sistemos nėra joms atsparios.

Be to, rinkimų sąžiningumui didelę įtaką gali padaryti įprasti kibernetiniai incidentai, įskaitant į rinkimų procesus, kampanijas, politinių partijų infrastruktūrą, kandidatus arba valdžios institucijų sistemas nukreiptus kibernetinius išpuolius ir netinkamą asmens duomenų naudojimą. Tą puikiai iliustruoja nauji atskleisti atvejai, įskaitant „Facebook / Cambridge Analytica“ atvejį. Manoma, kad asmens duomenys buvo netinkamai naudojami ir neteisėtai suteikti trečiosioms šalims, kurios juos panaudojo visiškai kitais tikslais, nei iš pradžių planuota. Tai atskleidė galimą riziką, susijusią su tam tikra internetine veikla, vykdoma siekiant daryti piliečiams įtaką panaudojant užslėptą politinę reklamą ir pranešimus, neteisėtai tvarkant jų asmens duomenis ir jais piktnaudžiaujant ir taip manipuliuoti nuomone, skleidžiant dezinformaciją arba paprasčiausiai iškraipant tiesą, kai ji atitinka politinius tikslus arba padidina susiskaldymą⁴.

³ Žr. neseniai paskelbtą Europos Tarybos leidinį „Interneto ir rinkimų kampanijos. Interneto naudojimas per rinkimų kampanijas“, kurį parengė Europos Tarybos ekspertų komitetas žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo klausimais (MSI-MED) (<https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/-/internet-and-electoral-campaigns-a-new-study-has-been-published>). Tyrime nagrinėjamos rinkimų reklamos persikėlimo į internetą poveikis, visų pirma kalbant apie rinkimų organizavimo išlaidas ir reklamos metodus, grindžiamus tiksline orientacija į rinkėjus siunčiant specialiai jiems pritaikytas žinutes. Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendaciją CM/Rec (2016) 5 dėl interneto laisvės, kurioje nurodomos vyriausybių, platformų ir tarpininkų atsakomybės už politinių partijų, kandidatų ir kitų asmenų internetu vykdomas politines kampanijas sritys.

⁴ Žr. tarpinę ataskaitą, kurią Jungtinės Karalystės duomenų apsaugos institucija (ICO) paskelbė po to, kai, pareiškus kaltinimus dėl neteisėto duomenų tvarkymo ir itin tikslaus politinių reklamų orientavimo per ES referendumą, buvo pradėtas

Parama laisviems ir sąžiningiems rinkimams Europoje

Europos institucijos nerengia rinkimų. Atsakomybė už šios srities veiksmus pirmiausia tenka valstybėms narėms. Valstybės narės yra atsakingos už rinkimų organizavimą ir jų proceso priežiūrą⁵. Vis dėlto šioje srityje yra aiškus Europos Sąjungos aspektas. Iškeldamos kandidatus į Europos Parlamentą, nacionalinės ir regioninės politinės partijos yra pagrindiniai Europos Parlamento rinkimų kampanijos dalyviai. Europos politinės partijos ir su jomis susiję fondai turi didelę reikšmę organizuojant papildomas kampanijas Europos lygmeniu, įskaitant pagrindiniams kandidatams į Europos Komisijos pirmininko pareigas skirtas kampanijas.

Po 2014 m. Europos Parlamento rinkimų Komisija savo 2015 m. po rinkimų rengtoje ataskaitoje⁶ įsipareigojo nustatyti būdus, kaip toliau stiprinti Sąjungos sprendimų priėmimo proceso europinį aspektą ir demokratinį teisėtumą, ir atidžiau nagrinėti nuolat mažo rinkėjų aktyvumo kai kuriose valstybėse narėse priežastis ir siekti jas pašalinti. 2018 m. vasario mėn. Komisija paragino kuo anksčiau pradėti ir toliau plėtoti diskusijas su piliečiais Europos klausimais, anksčiau pradėti politinių partijų rinkimų į Europos Parlamentą kampanijas, įskaitant kandidatų į Europos Komisijos pirmininkus kampanijas, užtikrinti didesnę nacionalinių ir Europos politinių partijų ryšių skaidrumą ir remti valstybes nares, kad jos skatintų pasinaudoti balsavimo teise visų pirma grupes, kurioms nepakankamai atstovaujama.

Europos Sąjunga taip pat jau ėmėsi tam tikrų svarbių veiksmų, kad būtų stiprinamas demokratinis atsparumas Europoje, įskaitant nuo šių metų gegužės mėn. galiojančią naują Europos duomenų apsaugos sistemą. Šiame Bendrajame duomenų apsaugos reglamente, kuris tiesiogiai taikomas visoje Europos Sąjungoje, numatytos priemonės, kurios yra būtinos sprendžiant neteisėto asmens duomenų naudojimo rinkimuose atvejus. Taip pat dirbama skatinant saugesnę internetinę aplinką, kuri kuriama didinant mūsų bendrą atsparumą kibernetinėms grėsmėms, įskaitant dezinformacijos skleidimą internete ir elgsenos manipuliacijos atvejus.

Svarbu kuo aiškiau nurodyti, kaip šiomis naujomis aplinkybėmis įgyvendinti Europos duomenų apsaugos taisykles, be to, turime dėti daugiau pastangų, kad padidėtų informuotumas, skaidrumas ir saugumas. Piliečiai turėtų gebėti atskirti, kieno nuomonė išsakoma politinėje reklamoje ir politiniuose pranešimuose ir kas už juos sumoka. Naujų duomenų apsaugos taisyklių Europos Parlamento rinkimuose įgyvendinimo gairės turėtų

oficialus tyrimas dėl duomenų analizės naudojimo politiniais tikslais (<https://ico.org.uk/media/action-veve-taken/2259371/investigation-into-data-analytics-for-political-purposes-update.pdf>). Ataskaitoje pažymima, kad *spartūs socialiniai ir technologiniai pokyčiai naudojant didelius duomenų rinkinius reiškia, kad organizacijos ir įmonės turi mažai žinių apie „užkulisinius“ duomenų tvarkymo metodus (įskaitant algoritmus, analizę, duomenų atitiktį ir profiliavimą) arba šioje srityje trūksta skaidrumo, kuriuos organizacijos ir įmonės naudoja siekdamos itin tikslingo poveikio asmenims. Akivaizdu, kad šios priemonės gali turėti didelį poveikį žmonių privatumui. Svarbu, kad būtų užtikrintas didesnis ir realus tokių metodų naudojimo skaidrumas siekiant užtikrinti, kad žmonės kontroliuotų savo pačių duomenis ir kad būtų laikomasi įstatymų. Kai šių metodų naudojimo tikslas yra susijęs su demokratiniu procesu, aukšti skaidrumo standartai turi labai didelę reikšmę.* Taip pat pabrėžiama, kaip svarbu geriau integruoti duomenų apsaugos aspektus į rinkimų reguliavimo sistemą.

⁵ Laikantis ES teisės ir tarptautinių įsipareigojimų.

⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014 m. Europos Parlamento rinkimų ataskaita“ (COM(2015) 206 final).

padėti užtikrinti didesnę aiškumą ir geresnę supratimą, o aktyvesnis kompetentingų institucijų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bei keitimasis informacija padeda užtikrinti didesnę saugumą.

Demokratinio atsparumo didinimo dokumentų rinkinys, teikiamas kartu su šiuo komunikatu, apima subalansuotus, išsamius ir tikslingus veiksmus, kuriais siekiama remti sąžiningą ir veiksmingą 2019 m. Europos Parlamento rinkimų procesą. Tai yra bendra visų rinkimų procese dalyvaujančių subjektų pareiga. Tam reikia nuolatinio budrumo ir lankstaus prisitaikymo prie dinamiškos aplinkos bei naujų technologinių pokyčių. Teikdamos gaires, rekomendacijas ir būtinas priemones, Europos ir nacionalinės politinės partijos, nacionalinės vyriausybės, institucijos, privatūs juridiniai asmenys ir suinteresuotieji subjektai gali dirbti kartu aiškesnėmis sąlygomis ir sukurti saugesnę demokratinę aplinką bei vienodas veiklos sąlygas.

Valstybės narės taip pat raginamos taikyti šiuos principus kitiems rinkimams ir referendumams, kuriuos jos organizuoja nacionaliniu lygmeniu.

Šiame dokumentų rinkinyje pateiktomis priemonėmis siekiama:

1. teikti konkrečias rekomendacijas dėl asmens duomenų tvarkymo rinkimuose;
2. rekomenduoti geriausią praktiką, kaip šalinti dezinformacijos ir kibernetinių išpuolių riziką ir skatinti skaidrumą ir atskaitomybę internete per ES rinkimų procesą; skatinti kompetentingų institucijų bendradarbiavimą ir sukurti priemones, kurios leistų joms įsikišti ir prireikus taikyti sankcijas siekiant užtikrinti sąžiningą rinkimų procesą;
3. spręsti situacijas, kuriose politinės partijos ar susiję fondai gauna naudos taikydami duomenų apsaugos taisykles pažeidžiančią praktiką, siekdami sąmoningai daryti arba bandyti daryti įtaką Europos Parlamento rinkimų rezultatams.

Rengdama šį dokumentų rinkinį, Komisija ėmėsi priemonių, kad išvengtų nereikalingos administracinės naštos ir pernelyg neapribotų Europos, regioninių ir nacionalinių politinių partijų ir fondų veikimo laisvės.

1. Dabartiniai ES laisvu ir sąžiningu rinkimų apsaugos būdai

Europos Sąjunga jau ėmėsi svarbių veiksmų, kad išsaugotų rinkimų vientisumą ir stiprintų demokratinį procesą.

Kartu su Bendroju duomenų apsaugos reglamentu (BDAR)⁷, kuris tiesiogiai taikomas visoje Europos Sąjungoje nuo 2018 m. gegužės 25 d., Europos Sąjunga dabar turi visas priemones, padedančias užkirsti kelią neteisėto asmens duomenų naudojimo atvejams ir juos išspręsti. Todėl šioje srityje Europos Sąjunga veikia kaip standartus nustatanti organizacija.

⁷ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

Be to, neseniai iš dalies pakeistas aktas dėl Europos Parlamento narių rinkimų, įskaitant nuostatas, kuriomis užtikrinamas papildomas Europos rinkimų proceso skaidrumas⁸. 2018 m. gegužės 3 d. priimtu peržiūrėtu reglamentu dėl Europos politinių partijų statuto ir finansavimo⁹ padidinamas Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų pripažinimas, veiksmingumas, skaidrumas ir atskaitomybė. Komisijos rekomendacijoje (ES) 2018/234¹⁰ atkreipiamas dėmesys į pagrindines priemones, kuriomis siekiama toliau didinti 2019 m. Europos Parlamento rinkimų veiksmingumą.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių¹¹) taikoma neužsakytiems pranešimams tiesioginės rinkodaros tikslais, įskaitant politinių partijų ir kitų politiniame procese dalyvaujančių subjektų perduodamas politines žinutes. Ja taip pat užtikrinamas konfidencialumas ir apsaugoma naudotojo galiniame įrenginyje, pavyzdžiui, išmaniajame telefone ar kompiuteryje, saugoma informacija¹². Siūlomu Reglamentu dėl privatumo ir elektroninių ryšių¹³, dėl kurio šiuo metu deramasi, piliečiams suteikiama daugiau kontrolės galimybių padidinant skaidrumą ir praplečiant apsaugos sritį, kad ji apimtų ne tik įprastus telekomunikacijų operatorius, bet ir internete teikiamas elektroninių ryšių paslaugas.

Be to, neseniai Komisija savo 2018 m. balandžio 26 d. komunikate pasiūlė internetinės dezinformacijos problemą spręsti Europos lygmeniu¹⁴. Šiuo komunikatu Komisija siekia skatinti skaidresnę, patikimesnę ir atskaitingesnę internetinę aplinką. Vienas iš pagrindinių jame numatytų siektinų rezultatų – sukurti plataus užmojo **kovos su dezinformacija kodeksą**, kuriuo visų pirma internetinės platformos ir reklamos pramonė turėtų būti įpareigojami užtikrinti skaidrumą ir apriboti politinės reklamos auditorijos tikslinio pasirinkimo galimybes¹⁵. Tikimasi, kad kodeksas bus paskelbtas 2018 m. rugsėjo mėn.¹⁶, o iki spalio mėn. turėtų padėti pasiekti išmatuojamų rezultatų.

⁸ 2018 m. liepos 13 d. Tarybos sprendimas (ES, Euratomas) 2018/994, kuriuo iš dalies keičiamas prie 1976 m. rugsėjo 20 d. Tarybos sprendimo 76/787/EAPB, EEB, Euratomas pridėtas Aktas dėl Europos Parlamento narių rinkimų remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX:32018D0994&qid=1531826494620>).

⁹ 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 dėl Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų statuto ir finansavimo (OL L 317, 2014 11 4, p. 1).

¹⁰ 2018 m. vasario 14 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2018/234 dėl Europos Parlamento 2019 m. rinkimų pobūdžio ir veiksmingo vykdymo (OL L 45, 2018 2 17, p. 40).

¹¹ 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002 7 31, p. 37).

¹² Kad interneto svetainėse būtų galima gauti prieigą prie tokios informacijos arba sekti naudotojo elgesį internete, pavyzdžiui, naudotojo įrenginyje saugoti slapukus, būtina iš anksto gauti naudotojo sutikimą.

¹³ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teisės į privatą gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių srityje, kuriuo panaikinama Direktyva 2002/58/EB (Reglamentas dėl privatumo ir elektroninių ryšių), COM(2017)10 *final*.

¹⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kova su internetine dezinformacija“ (COM(2018) 236 *final*).

¹⁵ Siekdama parengti šį kodeksą, 2018 m. gegužės mėn. Komisija įsteigė forumą, kurį sudaro darbo grupė (sudaryta iš pagrindinių interneto platformų ir reklamos pramonės atstovų bei pagrindinių reklamos užsakovų) ir diskusijų forumas (sudarytas iš žiniasklaidos ir pilietinės visuomenės atstovų).

¹⁶ Po to, kai diskusijų forumas pateikė savo nuomonę.

Kalbant konkrečiau, kodeksą pasirašančios šalys turėtų susitarti siekti, kad būtų užkirstas kelias „netikroms“ svetainėms ir svetainėms, kuriose skleidžiama dezinformacija, gauti pajamas iš reklamos ir būtų užtikrinamas remiamo turinio skaidrumas, ypač tai pasakytina apie politinę ir aktualių klausimų reklamą, būtų nustatytos aiškios botų¹⁷ žymėjimo sistemos ir taisyklės, siekiant užtikrinti, kad jų veiklos nebūtų galima supainioti su bendravimu su žmonėmis, ir būtų imamasi veiksmingesnių priemonių netikroms paskyroms uždaryti. Pasirašiusios šalys taip pat turėtų susitarti sudaryti palankesnes sąlygas vartotojui vertinti turinį skatinant turinio šaltinių patikimumo rodiklių kūrimą, mažinti dezinformacijos matomumą palengvinant patikimos informacijos radimą ir teikti naudotojams informaciją apie pirmenybės suteikimą turiniui naudojant algoritmus. Be to, pasirašančios šalys turėtų patikimoms faktus tikrinančioms organizacijoms ir akademinėi bendruomenei suteikti prieigą prie platformos duomenų. Kodeksas bus vertinamas rengiant veiksmų planą, kuriame bus teikiami konkretūs pasiūlymai dėl koordinuoto ES atsako į dezinformacijos problemą, kuri Komisija ir vyriausioji įgaliotinė pateiks iki metų pabaigos.

Kalbant apie įprastesnius kibernetinius incidentus, pavyzdžiui, įsilaužimus į IT sistemas ar jų gadinimą, pažymėtina, kad nusikalstamų veikų apibrėžtys ir minimalios bei didžiausios baudos už išpuolius prieš informacinę sistemą buvo suderintos Europos Sąjungos lygmeniu Direktyvoje 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas.

Pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2016/1148¹⁸ įsteigta bendradarbiavimo grupė kibernetinį saugumą rinkimų metu įvardijo kaip bendrą uždavinį. Ši Bendradarbiavimo grupė, kuriai priklauso nacionalinės kompetentingos institucijos, atsakingos už kibernetinį saugumą, Komisija ir Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūra (ENISA), apžvelgė esamas nacionalines iniciatyvas dėl per rinkimus naudojamų tinklų ir informacinių sistemų kibernetinio saugumo. Ji nustatė su nepakankamu kibernetinio saugumo lygiu susijusią riziką, kuri gali turėti įtakos kitiems Europos Parlamento rinkimams, ir parengė rinkimų technologijų kibernetinio saugumo vadovą, įskaitant patirtimi ir geriausia praktika pagrįstas technines ir organizacines priemones. Vadove pateiktos praktinės rekomendacijos, skirtos kibernetinio saugumo institucijoms ir rinkimų valdymo įstaigoms.

2. Tolesnis demokratinio atsparumo stiprinimas: bendradarbiavimo tinklų plėtra, didesnis skaidrumas internete, geresnė apsauga nuo kibernetinio saugumo incidentų ir kova su dezinformacijos kampanijomis Europos Parlamento rinkimų metu

Atsižvelgiant į uždavinio mastą ir kadangi oficialiai už šią sritį atsakingos įvairios institucijos, prasmingų rezultatų bus galima pasiekti tik jeigu visi susiję subjektai imsis bendrų veiksmų.

¹⁷ Botai – tai mechanizmai, kurie automatiškai skelbia pranešimus socialinių tinklų platformose, taip pat interaktyvesnio pobūdžio pokalbių programos, kurios naudojamos tiesiogiai bendraujant su naudotojais.

¹⁸ 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/1148 dėl priemonių aukštam bendram tinklų ir informacinių sistemų saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti (OL L 194, 2016 7 19, p. 1).

Prie šio komunikato pridedama rekomendacija dėl rinkimų srities bendradarbiavimo tinklų, skaidrumo internete, apsaugos nuo kibernetinio saugumo incidentų ir kovos su dezinformacijos kampanijomis vykstant Europos Parlamento rinkimams. Siekiant užtikrinti laisvus ir sąžiningus rinkimus, likus pakankamai laiko iki 2019 m. Europos Parlamento rinkimų, šią rekomendaciją turėtų įgyvendinti visi subjektai.

Rekomendacijoje raginame kiekvieną valstybę narę įsteigti ir remti nacionalinį rinkimų tinklą. Valstybių narių institucijos, kompetentingos spręsti su rinkimais susijusius klausimus, turėtų laiku ir veiksmingai bendradarbiauti su susijusiose srityse veikiančiomis institucijomis (pavyzdžiui, duomenų apsaugos institucijomis, žiniasklaidos reguliavimo institucijomis, kibernetinio saugumo institucijomis ir pan.). Prireikus jos taip pat turėtų bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis. Tai sudarys sąlygas joms greitai nustatyti galimas grėsmes Europos Parlamento rinkimams ir greitai užtikrinti galiojančių taisyklių vykdymą, įskaitant galimas finansines sankcijas, pavyzdžiui, viešojo įnašo grąžinimą. ES ir nacionalinės teisės aktai turi būti gerbiami ir užtikrinamas jų vykdymas. Atsižvelgdama į tai, Komisija ragina valstybes nares, laikantis taikomų nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų, skatinti duomenų apsaugos institucijas dalytis informacija su institucijomis, atsakingomis už rinkimų ir politinių partijų veiklos ir finansavimo stebėseną tais atvejais, kai tai daroma remiantis jų sprendimais, arba jei yra kitų pagrįstų priežasčių manyti, kad pažeidimas yra susijęs su nacionalinių politinių partijų arba fondų politine veikla per Europos Parlamento rinkimus.

Ji taip pat rekomenduoja, kad valstybės narės paskirtų kontaktinius asmenis, kurie dalyvautų Europos Parlamento rinkimų Europos bendradarbiavimo tinkle. Komisija remia šiuos bendradarbiavimo tinklus iki 2019 m. sausio mėn. sušaukdama pirmąjį paskirtų kontaktinių asmenų posėdį. Šis forumas, kuriame bus atsižvelgiama į nacionalinę kompetenciją ir susijusioms institucijoms taikomi procedūriniai reikalavimai, bus tikruoju laiku vykstančio Europos įspėjimo proceso branduolys ir keitimosi informacija ir praktika tarp valstybių narių institucijų forumas.

Politinės partijos, fondai ir kampanijas vykdančios organizacijos, teikdami politinius pranešimus piliečiams, turi garantuoti skaidrią praktiką ir užtikrinti, kad Europos Parlamento rinkimų procesas nebūtų iškraipomas dėl nesąžiningos praktikos. Komisija pristato konkrečias skaidrumo didinimo priemones, kad piliečiai galėtų pamatyti, kas slypi už jų gauto politinio pranešimo ir, kas už jį sumokėjo¹⁹. Valstybės narės turėtų padėti užtikrinti tokį skaidrumą ir sudaryti tam palankias sąlygas, taip pat remti ir palengvinti kompetentingų institucijų pastangas stebint pažeidimus ir užtikrinant taisyklių vykdymą, įskaitant sankcijų taikymą, kai to reikia. Kai tinkama, teisėsaugos institucijos taip pat turėtų dalyvauti siekiant užtikrinti tinkamą reagavimą į incidentus ir atitinkamų baudų taikymą²⁰.

¹⁹ Šie pasiūlymai papildo kodeksą, kurį rengia įvairių suinteresuotųjų šalių forumas, kurį įsteigė Komisija, paskelbusi savo 2018 m. balandžio 26 d. Komunikatą dėl dezinformacijos internete.

²⁰ Tai visų pirma būtų svarbu tais atvejais, kai rinkimų procesas yra tikslingai orientuotas turint piktavališkų kėslų, įskaitant išpuolius prieš informacines sistemas pagrįstus incidentus. Priklausomai nuo aplinkybių, gali būti tikslinga atlikti nusikalstamų veikų tyrimus, kuriais vadovaujantis gali būti skiriamos baudžiamosios sankcijos. Kaip minėta pirmiau,

Atsparumas, atgrasymas ir gynyba yra labai svarbūs siekiant užtikrinti Europos Sąjungos kibernetinį saugumą²¹. Kompetentingos Europos ir nacionalinės valdžios institucijos, politinės partijos, fondai ir kampanijas vykdančios organizacijos turėtų būti visapusiškai informuotos apie kitų metų rinkimų riziką ir dėti atitinkamas pastangas, kad apsaugotų savo tinklą ir informacines sistemas²².

3. Duomenų apsaugos taisyklių taikymas rinkimų procese

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2016/679 (toliau – Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)²³, kuris Europos Sąjungoje pradėtas tiesiogiai taikyti 2018 m. gegužės 25 d., Europos Sąjungai suteikiamos priemonės, kurios yra būtinos sprendžiant neteisėto asmens duomenų naudojimo rinkimuose atvejus.

Kadangi per artėjančius Europos Parlamento rinkimus jos bus taikomos pirmą kartą, svarbu, kad visi rinkimų procesuose dalyvaujantys subjektai, pavyzdžiui, nacionalinės rinkimų institucijos, politinės partijos, duomenų tarpininkai ir analitikai, socialinių tinklų platformos ir internetinių reklamų tinklai, aiškiai suprastų, kaip kuo geriau taikyti šias taisykles ir ką pagal jas leidžiama daryti ir ko neleidžiama.

Todėl Komisija parengė konkrečias rekomendacijas, kad atkreiptų dėmesį į rinkimams aktualias duomenų apsaugos prievoles. Siekdamas kovoti su piktašališkais bandymais piktnaudžiauti asmens duomenimis, visų pirma siekiant tikslinės orientacijos į rinkėjus tikslų, nacionalinės duomenų apsaugos institucijos, kaip Bendrojo duomenų apsaugos reglamento vykdymą užtikrinančios institucijos, turi visapusiškai išnaudoti savo sustiprintus įgaliojimus nagrinėti galimus pažeidimus.

4. Europos politinių partijų finansavimo taisyklių griežtinimas

nusikalstamų veikų apibrėžtys ir minimalios bei didžiausios baudos už išpuolius prieš informacines sistemas buvo suderintos Direktyva 2013/40/ES.

²¹ 2017 m. rugsėjo mėn. Sąjungos vyriausiosios įgaliotinės užsienio reikalams ir saugumo politikai ir Europos Komisijos bendrame komunikate pripažįstamas poreikis visapusiškai reaguoti siekiant užtikrinti didesnę Europos Sąjungos kibernetinį saugumą, kuris būtų pagrįstas atsparumu, atgrasymu ir gynyba, JOIN(2017) 450 *final*.

²² Šioje srityje naudingos rekomendacijos pateikiamos pagal Direktyvą (ES) 2016/1148 įsteigtos Bendradarbiavimo grupės parengtame vadove. Direktyva (ES) 2016/1148 siekiama užtikrinti aukštą bendrą kibernetinio saugumo atsparumo lygį visoje Europos Sąjungoje. Kad būtų pasiektas šis tikslas, Direktyva remiamas nacionalinių kibernetinio saugumo gebėjimų tobulinimas ir užtikrinamas esminių paslaugų teikimas pagrindiniuose sektoriuose. Siekdama stiprinti pastangas tinkamai įgyvendinti direktyvą, Komisija iki 2020 m. pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) programą skiria daugiau nei 50 mln. EUR finansavimą. Direktyvoje (ES) 2016/1148 numatytos rizikos valdymo priemonės yra atitinkami rinkimų proceso lyginamieji standartai. BDAR taip pat nustatyti įpareigojimai įgyvendinti tinkamas technines ir organizacines priemones siekiant užtikrinti tvarkomų asmens duomenų saugumo lygį. Jis taikomas visiems rinkimų proceso subjektams ir jame taip pat nustatytas įpareigojimas pranešti apie asmens duomenų saugumo pažeidimus kompetentingoms duomenų apsaugos institucijoms ir susijusiems asmenims (žr. Komisijos paskelbtas rekomendacijas).

²³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1).

Politinės partijos ir fondai yra pagrindiniai rinkimų subjektai. Rengdami savo kampanijas, jie varžosi dėl rinkėjų balsų. Siekiant užtikrinti vienodas politinės veiklos sąlygas ir apsaugoti visas politines partijas ir fondus nuo piktnaudžiavimo, labai svarbu užkirsti kelią situacijoms, kuriose nors viena šalis gali gauti naudos iš neteisėtos praktikos, kuria pažeidžiamos duomenų apsaugos taisyklės. Jeigu šios šalys ne tik pažeidžia asmenų privatumą, bet ir gali turėti įtakos Europos Parlamento rinkimų rezultatams, joms turėtų būti taikomos sankcijos. Be to, kad Komisija ragina valstybes nares, kai tinkama, taikyti tokias sankcijas partijoms ir fondams nacionaliniu lygmeniu, ji taip pat siūlo nustatyti tikslingą Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 pakeitimą, kuriame būtų numatytos proporcingos sankcijos, taikomos atvejais, susijusiais su Europos lygmens politinėmis partijomis ir fondais. Šiuo pakeitimu, kuriuo sustiprinamos esamos taisyklės, siekiama užtikrinti, kad Europos Parlamento rinkimai vyktų pagal griežtas demokratijos taisykles ir būtų visapusiškai gerbiamos vertybės, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, visų pirma demokratija, pagrindinės teisės ir teisinės valstybės principas.

Komisija primygtinai ragina Europos Parlamentą ir Tarybą užtikrinti, kad tie tiksliniai pakeitimai būtų įgyvendinti iki 2019 m. rinkimų į Europos Parlamentą.

5. Išvados

Naujausi įvykiai parodė, kad manipuliavimo rinkimų procesu rizika, nepaisant to, ar ji pasireiškia išpuoliais prieš informacines sistemas, netinkamu asmens duomenų naudojimu ar neskaidria praktika, yra tikra ir aktuali. Ši problema neaplenkė ir ES. Dėl internetinės veiklos rinkimuose kyla naujoviškų grėsmių, todėl reikia imtis konkrečių apsaugos priemonių. Piliečių ir demokratijos poreikius geriausiai patenkinsime, jei tam pradėsime rengtis jau dabar. Negalime laukti rinkimų ar referendumų pabaigos, kad išsiaiškintume tokią veiklą, ir tik tuomet imtis atsakomųjų veiksmų.

Demokratijos apsauga Europos Sąjungoje yra bendra ir rimta Europos Sąjungos ir jos valstybių narių atsakomybės sritis. Be to, šį klausimą reikia spręsti skubiai. Visi susiję subjektai turi dėti pastangas ir bendradarbiauti, kad atgrasytų nuo piktavališko kišimosi į rinkimų sistemą, užkirstų tam kelią ir taikytų atitinkamas sankcijas. Prie šių pastangų siekiama prisidėti šiame dokumentų rinkinyje Komisijos pateiktomis priemonėmis.

Komisija po 2019 m. Europos Parlamento rinkimų pateiks šio dokumentų rinkinio priemonių įgyvendinimo ataskaitą.

Tolesni veiksmai prieš 2019 m. rinkimus į Europos Parlamentą

- *Komisija ragina Europos Parlamentą ir Tarybą užtikrinti, kad siūlomi tiksliniai Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 pakeitimai būtų nustatyti iki 2019 m. rinkimų į Europos Parlamentą.*
- *Kartu su vyriausiąja įgaliotine Komisija padės rengti bendrus Europos atsakomuosius veiksmus, susijusius su bet koku užsienio subjektų dalyvavimu Europos Sąjungoje vykstančiuose rinkimuose²⁴. Imdamiesi tolesnių veiksmų dėl 2018 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadų, jie bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir iki 2018 m. gruodžio mėn. pateiks veiksmų planą, kuriame bus konkrečių pasiūlymų dėl koordinuoto ES atsako į dezinformacijos problemą.*
- *Komisija didins informuotumą ir palaikys dialogą su valstybių narių valdžios institucijomis per 2018 m. spalio 15 ir 16 d. vykstančią aukšto lygio konferenciją dėl kibernetinių grėsmių rinkimams, o konferencijos rezultatai bus įtraukti į kitą kolokviumą pagrindinių teisių klausimais (2018 m. lapkričio 26 ir 27 d.), daugiausia dėmesio skiriant „Demokratijai Europos Sąjungoje“.*

²⁴ Be to, tai galėtų apimti priemones, parengtas pagal bendro ES diplomatinio atsako į kibernetinę kenkimo veiklą sistemą.